

Anna OSTRĘGA
Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków

Możliwości zagospodarowania nieczynnego kamieniołomu Pod Wieżą Telewizyjną na Krzemionkach Podgórskich

Streszczenie

W referacie przedstawiono stan degradacji nieczynnego kamieniołomu Pod Wieżą Telewizyjną na Krzemionkach Podgórskich oraz analizę jego otoczenia. Uwzględniając kształt wyrobiska, charakter otoczenia oraz lokalne potrzeby przedstawiono możliwości zagospodarowania kamieniołomu w kierunku sportowo – rekreacyjnym.

1. Wprowadzenie

Na Krzemionkach Podgórskich istniało wiele kamieniołomów. Dawały zatrudnienie nie tylko mieszkańcom Podgórza ale również Krakowa. Ich surowce znajdowały różnorakie zastosowanie gospodarcze w przemysłach: wapienniczym, ceramicznym, kredowym, chemicznym, hutniczym oraz jako kamienie budowlane i drogowe.

Dziś już nieczynne kamieniołomy z jednej strony stanowią urozmaicenie krajobrazu oraz atrakcyjne miejsca do wykorzystania do różnorodnych celów np. rekreacyjnych z drugiej zaś pozostawione bez użytkownika są zaniedbane i niebezpieczne.

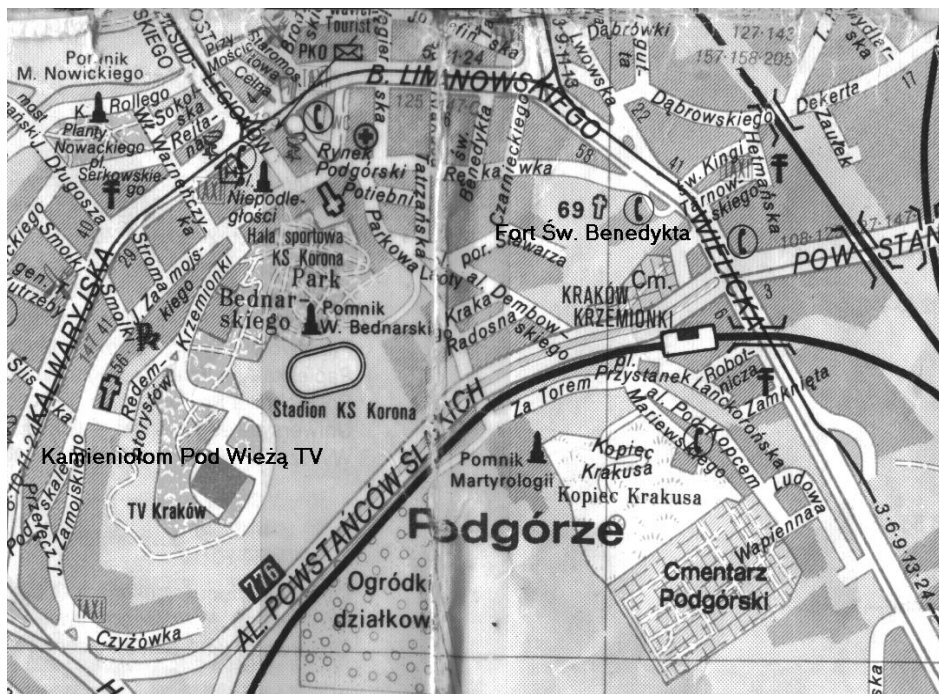
2. Położenie

Kamieniołom Pod Wieżą Telewizyjną położony jest w północnej części Krzemionek Podgórskich przy ulicy Redemptorystów. Do wnętrza kamieniołomu można dojść od ul. Redemptorystów albo od strony ul. Krzemionki, ścieżką wzdłuż ogrodzenia KS Korona a następnie obok budynków Telewizji Kraków (rys. 2.1).

3. Charakterystyka nieczynnego kamieniołomu i jego otoczenia

Eksploatacja kamieniołomu miała miejsce prawdopodobnie w czasach średniowiecznych. Po jej zakończeniu pozostał około półtorahektarowy obszar od północy i wschodu zamknięty około trzydziestometrową ścianą wapienną a od strony południowej błoniami, miejscami porośniętymi krzewami (rys. 3.1).

Wapienne ściany kamieniołomu porosły drzewami i trawą. Na dnie kamieniołomu wylany jest asfalt, w nim tkwią zardzewiałe słupki. Asfalt otoczony jest mocno zniszczoną siatką. Na błoniach w wykutej w skalnej ścianie grocie znajduje się figura Matki Boskiej a poniżej tablica upamiętniająca śluby jasnogórskie z 1950 lub 1956 (nieczytelna data). Do groty prowadzi kilka schodów również wykutych w wapiennej skale. Na południowo – zachodnim zboczu rośnie las mieszany, przez który poprowadzone są ścieżki.

Rys. 2.1 Lokalizacja kamieniołomu Pod Wieżą Telewizyjną
Fig. 2.1 Location of the quarry By the TV Tower on Krzemionki Podgórskie

Błonia otaczające kamieniołom od strony zachodniej do tarasów ośrodka telewizyjnego a dalej w kierunku obiektów KS Korona stanowią ciąg spacerowy (rys. 3.2). Za skarpą kamieniołomu znajduje się zespół budynków Telewizji Kraków. Tuż obok budynków TV ruiny fortu Krzemionki. Z tarasów ośrodka telewizyjnego rozciąga się piękny widok na Kraków, opasany wstęgą Wisły, z dominującym nad miastem masywem Wawelu i dziesiątkami kościołów, lśniących w słońcu platyną dachów. Dalej na horyzoncie widoczne są Kopce Kościuszki i Piłsudskiego oraz szeroka przestrzeń lasu Wolskiego z Klasztorem Kamedułów.

Mimo swojej atrakcyjności teren jest mocno zdegradowany. Przy wejściu do kamieniołomu znajduje się zburzony budynek wagi a na jego ruinach dzikie wysypiska. Takie wysypiska można zobaczyć wszędzie w kamieniołomie i otaczających go błoniach. Poniekąd jest to spowodowane tym, że teren jest często odwiedzany a nie wyposażony w kosze na śmieci. Ostatnio na teren kamieniołomu zwożone są również odpady budowlane i lokowane w środku kotliny.

Opisywany teren jest własnością gminy Kraków więc od zarządu gminy należałoby oczekiwać reakcji na ten stan i stosowanie przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach [2], według której gmina zapewnia czystość i porządek na swoim terenie a w szczególności tworzy warunki do wykonywania prac z tym związanych oraz zapobiegania zanieczyszczeniu terenów otwartych przez likwidację składowania odpadów w miejscach do tego nie przeznaczonych i przeciwdziałania takiemu składowaniu (rys 3.3).

Rys. 3.1 Dawny kamieniołom Pod wieżą telewizyjną
Fig. 3.1 Former quarry By the TV Tower

Rys. 3.2 Błonia otaczające kamieniołom
Fig. 3.2 A meadow surrounding the quarry

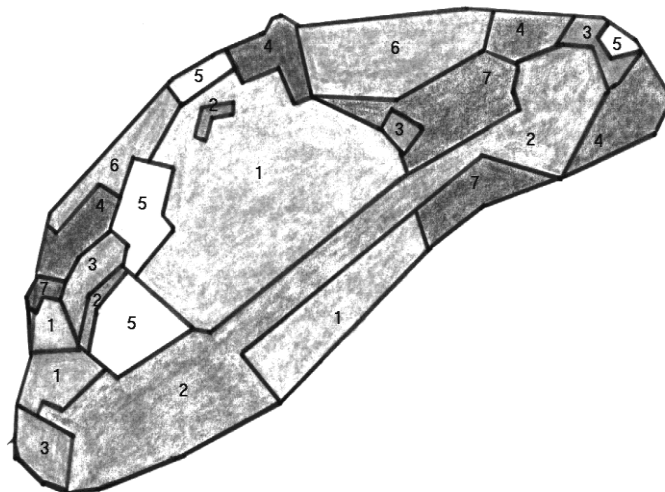

Rys. 3.3 Dzikie wysypisko w kamieniołomie Pod Wieżą Telewizyjną
Fig. 3.3 Wild dump at the quarry By the TV Tower

Otoczenie kamieniołomu w zdecydowanej przewadze stanowią obiekty sportowo – rekreacyjne: KS Korona i Park Bednarskiego. Do tej grupy obiektów można byłoby też dołączyć kamieniołom Pod Wieżą Telewizyjną i otaczające błonia, wprawdzie obecnie jeszcze nie urządzone w tym kierunku ale użytkowane.

Ponadto obiektami związanymi zarówno z najbliższym sąsiedztwem kamieniołomu jak i z obiektami znajdującymi się w dalszej odległości są fortyfikacje: ruiny fortu Krzemionki obok budynków telewizyjni; fortyfikacje austriackie na terenie KS Korona; fortyfikacje XVII wieczne: zachowane fragmenty bastionowych umocnień ziemnych wokół Parku Bednarskiego; fort św. Benedykta oraz umocnienia ziemne ciągnące się od fortu św. Benedykta do południowej części Krzemionek [3].

Wyeksponowanie elementów fortyfikacyjnych, które znajdują się na uczęszczanym ciągu spacerowym, będą stanowić atrakcję dla spacerujących (rys. 3.4).

Rys. 3.4 Podział na jednostki historyczno – funkcjonalne północnej części Krzemionek Podgórskich
Fig. 3.4 Units division historical – functional in the North part of Krzemionki Podgórskie

1. Sport i rekreacja
2. Fortyfikacje
3. Tereny poprzemysłowe, powydobywcze – nieużytki
4. Kult i historia
5. Kultura i nauka
6. Historyczna zabudowa mieszczańska
7. Zabudowa współczesna

4. Możliwości zagospodarowania

Najbliższe otoczenie kamieniołomu: KS Korona i Park im. W. Bednarskiego, który jest efektem przeprowadzonej rekultywacji kamieniołomu od strony północnej i przylegające z drugiej strony błonia stanowiące część ciągu spacerowego sugerują możliwość zagospodarowania dawnego kamieniołomu w kierunku sportowo – rekreacyjnym.

Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa [1] przewiduje utworzenie na terenie kamieniołomu oraz otaczających go błoniach obszaru miejskiej zieleni publicznej z podstawowym przeznaczeniem gruntów pod: zielenią parkową i izolacyjną, skwery i zieleńce, ogrody zoologiczne i botaniczne, zielenią nieurządzoną i zielenią towarzyszącą ciekom wodnym itd. Dopuszcza się jednak lokalizację m.in. urządzeń sportu i rekreacji, placów zabaw oraz małych obiektów handlu i gastronomii pod warunkiem dostosowania do charakteru i wymagań przeznaczenia podstawowego. Dawny kamieniołom i otaczające go błonia mimo braku odpowiedniej infrastruktury od dawna były użytkowane jako tereny sportowo – rekreacyjne. W okresie kiedy kamieniołom był własnością Kuratorium Wydziału Oświaty dzielnicy Podgórze było tu asfaltowe boisko z bieżnią i szatniami. Dzieci z pobliskich szkół przychodziły tu na lekcję wychowania fizycznego.

Pod koniec lat 70 -tych Instytut Górniczo Odkrywkowy i Instytut Ochrony Środowiska AGH zajmowały budynek w pobliżu kamieniołomu przy ulicy Zamojskiego. Przy Radzie

Zarządu Związku Nauczycielstwa Polskiego powstał Ogólnouczelniany Klub Tenisowy. Zarząd klubu podpisał z kuratorem Wydziału Oświaty porozumienie o użytkowaniu kamieniołomu. W porozumieniu z władzami uczelni przygotowano projekt zagospodarowania kamieniołomu dla potrzeb Klubu Tenisowego. W ramach prac związanych z urządzeniem terenu naprawiono ogrodzenie oraz wykonano 5 kortów tenisowych i ścianę treningową. Częściowo prace zostały wykonane przez pracowników AGH oraz przy pomocy pobliskich kamieniołomów w zakresie zaopatrzenia w tłuźceń. Ponadto został przygotowany w części budowlanej, hydraulicznej i elektrycznej projekt szatni oraz założenia do opracowania basenu, który miał być ulokowany na błoniach powyżej kortów tenisowych. Przygotowano również porozumienie z TV Kraków na włączenie się do zagospodarowania lecz przemiany ustrojowe po roku 80 – tym zatrzymały dalszą realizację przedsięwzięcia [4]. Potem kamieniołom ulegał ciągłej degradacji, zburzono budynek wagi, zniszczono słupki do mocowania siatki i ogrodzenie. Mimo tych zniszczeń w pogodne dni dzieci i młodzież gra tu w piłkę lub po rozciągnięciu siatki w tenisa, a na otaczających błoniach można spotkać wielu spacerowiczów.

Z powyższych rozważań wynika, że najbardziej oczekiwanym sposobem zagospodarowania byłoby utworzenie tu obiektów sportowo – rekreacyjnych. Warunki wytworzone przez eksploatację – ściana kamieniołomu osłaniająca przed wiatrem – sprzyjają ulokowaniu w kotlinie dawnego kamieniołomu kortów tenisowych wraz z niezbędnym zapleczem.

Prace nad urządzeniem terenu należałoby rozpocząć od uporządkowania: usunięcia dzikich wysypisk odpadów oraz zbędnego zadrzewienia. Niezbędne jest wybudowanie obok kortów tenisowych zaplecza socjalnego – przebieralni, wypożyczalni sprzętu tenisowego czy bufetu oraz ogrodzenie całego obiektu.

Na górnej skarpie kamieniołomu, obok budynków TV Kraków można ulokować małą kawiarnię z widokiem na Kraków. Ponadto poprzez błonia oraz porośnięte lasem południowo-zachodnie zbocze można poprowadzić trasy rowerowe. Za takim zagospodarowaniem przemawia fakt, że dochody z użytkowania kortów tenisowych mogłyby wspomóc finansowanie niezbędnych prac związanych z utrzymaniem obiektu.

Nieco inny pomysł na zagospodarowanie terenu kamieniołomu przedstawia pan Jarosław Żółciak w „Studium historyczno - krajobrazowym Krzemionek Podgórskich” [3]. Autor opracowania proponuje utworzenie w malowniczej i nasłonecznionej kotlinie kamieniołomu placu zabaw. Dzieci miałyby się bawić na łące, skałkach czy miniaturowych pagórkach dawnych zwałowisk kamieniołomu.

Budynki TV Kraków należy obwieść wysokim, metalowym ogrodzeniem, o ogrodowym charakterze i skorygowanym przebiegu. Zniknąć powinny szpetne baraki z blachy, wraki samochodów i przyczep z działki telewizji a wprowadzenie zieleni parkowej dla częściowego choć przysłonięcia agresywnych brył budowli poprawi estetykę otoczenia. Po tej zmianie błonie od zachodu przylegałyby więc nie do baraków lecz do malowniczej smugi drzew.

Granice błonia wyznaczają ziemne fortyfikacje austriackie, które wystarczy na razie oczyścić z zarośli i odpadów a działobitnię na końcu fosy zabezpieczyć przed dewastacją. Wał północno – zachodni fortu Krzemionki jest tradycyjnie ciągiem spacerowym, tym bardziej krawędzie kamieniołomu muszą być zabezpieczone gęstym ogrodzeniem, średniej wysokości, umieszczonym poniżej korony wału; ogrodzenie to pozwoli skupić się na widokach, bez przywiązywania „panicznej” uwagi do dzieci.

Propozycją wymagającą większych prac byłoby odsłonięcie ruiny fortu Krzemionki. W pobliżu znajduje się pawilon podstawy wieży telewizyjnej, wskazane byłoby udostępnić ją do zwiedzania. Schodząc z błonia pod telewizją na południe napotkamy przeznaczony do całko-

witego odtworzenia bastion X, który na razie w zachowanym fragmencie i nieoczyszczony z zieleni stanowi osłonę dla hałasu i widoku pobliskiej ulicy Telewizyjnej. Na zboczu od południowego - zachodu rośnie niewielki las o stosunkowo zwartym drzewostanie, który należy zachować bez zmian.

Właściwe zagospodarowanie dawnego kamieniołomu stwarza więc szansę na utworzenie dużego kompleksu sportowo – rekreacyjnego północnej części Krzemionek Podgórskich, który będzie chętnie odwiedzany przez amatorów czynnego sportu jak i przez zainteresowanych dawnymi fortyfikacjami.

5. Wnioski

W świetle powyższych rozważań nasuwają się następujące wnioski:

1. Eksploatacja surowców ma negatywny wpływ na środowisko zarówno w czasie eksploatacji jak i po jej zaprzestaniu. Jeśli spojrzeć na to zagadnienie z drugiej strony to najpierw dostarcza surowców, daje zatrudnienie a po jej ustaniu pozostają interesujące ze względu na możliwości wykorzystania wyrobiska.
2. Kamieniołom Pod Wieżą Telewizyjną wprawdzie stanowi przykład dewastacji przyrody, ale nie jest pozbawiony piękna oraz wartości użytkowych. Właściwe zagospodarowanie zahamuje proces niszczenia i przyczyni się do poprawy walorów krajobrazowych.
3. Właściwym kierunkiem zagospodarowania byłby kierunek sportowo – rekreacyjny ze względu na sąsiedztwo obiektów o takiej właśnie funkcji. Za takim zagospodarowaniem przemawiają również: kształt wyrobiska końcowego, potrzeby lokalne oraz dogodna lokalizacja.
4. Uporządkowany i zagospodarowany kamieniołom będzie atrakcją rekreacyjną dla mieszkańców Krakowa oraz poprawi wizerunek miasta.

Zastanawia fakt, że narzeka się na brak terenów zielonych a równocześnie bezmyślnie się je uszczupla, narzeka się na brak miejsc rekreacyjnych a równocześnie nic nie robi się w kierunku wykorzystania miejsc, które się doskonale nadają na zaadaptowanie w takim właśnie kierunku.

Literatura

- [1] Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa, 1994: Dziennik Urzędowy Województwa Krakowskiego.
- [2] Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, 1996: Dz.U. Nr 132, poz. 622.
- [3] Żółciak J. 1995: Studium historyczno - krajobrazowe Krzemionek Podgórskich. Praca niepublikowana. Kraków.

The possibilities of development abandoned quarry By the TV Tower at the Krzemionki Podgórskie

In the paper the state of deterioration of abandoned quarry By the TV Tower and analysis surrounding areas have been presented. Considering the shape of the quarry, character surrounding areas and local needs the possibilities of quarry development in the direction of sport – recreation have been outlined.

Przekazano: 27 marca 2001